

УДК 001 : 004.91

Тетяна Симоненко,

Tetiana Symonenko,

наук. співроб.,

Research staff member,

Національна бібліотека України імені В.І Вернадського,

Vernadsky National Library of Ukraine

**СИНЕРГЕТИЧНА ПАРАДИГМА НАУКОМЕТРИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
БІБЛІОТЕК
SYNERGETIC PARADIGM OF LIBRARIES' SCIENTOMETRIC ACTIVITY**

Розглянута проблематика синергетичних засад розвитку наукометричної діяльності бібліотек, в основі якої взаємодія наукової спільноти, яка формує первинні бібліометричні дані, та інформаційних інституцій, що здійснюють їх аналітичне опрацювання.

The problems of synergetic bases for the development of scientometric activity of libraries, which is based on the interaction of the scientific community, which forms the primary bibliometric data, and information institutions that analyze them analytically, were considered.

Ключові слова: синергетична парадигма, самоорганізація, бібліометричний портрет, наукометрична діяльність, бібліотека, вчений.

Key words: synergetic paradigm, self-organization, bibliometric portrait, scientometric activity, library, scientist.

Сучасне суспільство висуває високі вимоги до науки й освіти, які продукують основний внесок у створення інформації (знань) як пріоритетного продукту суспільного виробництва. Процеси глобальної інформатизації, розвитку комунікаційних технологій, інтеграції національних систем науки в світовий науково-освітній простір вимагають модернізації інформаційно-

бібліотечного забезпечення наукових досліджень, діяльності наукових організацій і вузів.

Бібліотеки проходять складний процес перевизначення суспільної ролі та своїх завдань. Необхідно шукати альтернативні способи використання наявних компетенцій і в той же самий час розвивати нові. Фундаментальні зміни пов'язані з тим, що бібліотеки від традиційних функцій обслуговування і інформаційного забезпечення вчених переходять до функцій контролю і оцінки, здійснюючи статистику їх продуктивності та впливу через дослідження публікацій і вивчення цитування. У зв'язку з цим бібліотеки активно залучаються в усі фази наукового виробництва, починаючи від надання інформації до її оцінки та використання при прийнятті рішень. Отже, бібліотеки стають частиною процесу політики управління науковими дослідженнями, а саме, освоюють новий напрям діяльності – наукометричний.

Зарубіжні автори називають такі причини, чому саме бібліотеки повинні здійснювати цю роботу:

- бібліометричні дослідження – важлива частина досліджень в бібліотечно-інформаційній сфері;
- бібліотеки в якості незалежних і міждисциплінарних установ (єдиний нейтральний агент) здатні аналізувати і оцінювати публікації;
- професійні компетенції бібліотекарів включають знання про документи (бібліографічні метадані, типи документів тощо); знання каналів наукової комунікації, пошукових систем, баз даних; досвід роботи з бібліографічними даними і обробки великих масивів інформації;
- бібліотеки традиційно надають інформаційну підтримку в наукових дослідженнях, формують інституційні та тематичні репозитарії;
- бібліотеки керують контрактами з видавництвами, є передплатниками інформаційних ресурсів та баз даних індексів цитування і, отже, можуть провести оцінку наукових досліджень [1-3].

Об'єктивне оцінювання результативності дослідницької діяльності та визначення перспективних напрямів її розвитку в Україні та світі потребує

створення такої системи бібліометричного моніторингу, що забезпечить максимально повне покриття наявних наукових ресурсів. Її реалізація можлива лише при розробці нової парадигми наукометричної діяльності бібліотек. Вона ґрунтується на синергетичній концепції самоорганізації і характеризується розширенням суб'єкт-об'єктних взаємозв'язків. Синергетична парадигма наукометричної діяльності бібліотек визначає траєкторію еволюції інформаційних структур у системі соціальних комунікацій і змінює ієрархічно-організовані комунікації на нові нелінійні моделі спрямовані на модернізацію комунікаційної структури науки.

Наукове середовище, в якому виникають і здійснюються самоорганізаційні, трансформаційні процеси, – це середовище, головним елементом якого є вчений. Він, за синергетичною парадигмою, розглядається під кутом зору приналежності до організаційних і самоорганізаційних соціальних утворень.

Наукова публікація – це основний результат роботи вченого. Але у неї є ще одна функція – закріплення пріоритету за автором у вирішенні певних наукових завдань. Публікація разом з процесом наукового цитування, – практично єдиний «видимий» слід наукової комунікації та механізм, що дозволяє залучати бібліометричні методи для проведення наукометричних досліджень.

У веб-орієнтованому просторі цей механізм набув нового вираження. Зростає актуальність вислову «Інтернет-активність – обов'язок вченого». Відображення результатів своїх досліджень у вигляді бібліометричного профілю, в якому представлено професійні інтереси, впорядкований список публікацій з бібліометричними показниками і когнітивно-орієнтовані зв'язки в системі наукових комунікацій – обов'язковий атрибут сьогодення, звіт суспільству за надану можливість здійснювати наукову діяльність і комунікаційний канал для встановлення з ним конструктивного діалогу. Наявність таких профілів дає можливість використовувати синергетичний підхід для отримання достовірної інформації про діяльність учених і наукових

колективів, що передбачає безпосередню участь самих авторів публікацій у формуванні бібліометричної бази моніторингу та оцінювання ефективності дослідницької діяльності. Бібліотека, як повноправний суб'єкт інформаційного простору, здатна та повинна взяти на себе їх аналітико-синтетичну обробку, забезпечивши створення єдиної системи консолідованої інформації з різних бібліометричних платформ.

У контексті синергетичної парадигми концепція наукометричної діяльності бібліотек дозволяє експертам зрозуміти як розвивається наука, оцінити реальний науковий стан окремої установи чи колективу, визначити перспективні напрями та виявити прогалини в науці, робити неупереджені висновки щодо результативності того чи іншого суб'єкта наукових комунікацій.

Таким чином, синергетична парадигма наукометричної діяльності бібліотек – взаємодія наукової спільноти, яка формує первинні бібліометричні дані, та інформаційних інституцій, що здійснюють їх аналітичне опрацювання, для створення загальнодоступної системи оприлюднених результатів дослідницької діяльності, її експертного оцінювання та прогнозування розвитку науки.

Список використаних джерел

1. Галявиева М. С. Библиометрия – новое направление работы библиотек университетов Европы // Библиосфера. – 2012. – Спецвып. – С. 71-78.
2. Слащева Н.А. Наукометрические исследования как перспективное направление деятельности научных библиотек // Информационное обеспечение науки. новые технологии. Сб. науч. тр. / Каленов Н.Е., Цветкова В.А. (ред.). – М.: БЕН РАН, 2015. – С. 34-39.
3. Болл Р. Библиометрический анализ как новая сфера деятельности библиотек // Междунар. форум по ин-форм. – 2008. – Т. 33, № 2. – С. 28–32.